

נועה אשכול ואברהם וכמן : כתבתנועה

קודם־כל יש להטעים כי המדובר כאן בכתבתנועה ולא בכתב של מחול. ההבדל בין שני המושגים האלה הוא זה: בעוד שהמונח „תנועה” כולל במשמעותו את כל אפשרויות התנועה של גוף האדם בגילוייהן השונים, הרי המונח „מחול” מצוין, בכל התקופות, מכלול מסוים של תנועות המביע את בחירתם של קומפוזיטור ורקדן וממלא את דרישותיה של חברה מסוימת בתקופה מסוימת. לשון אחרת, בעוד ש„תנועה” הוא השם הניתן לחומר שממנו קרוץ כל מחול, הרי „מחול” הוא תמיד פרי דרך מיוחדת של טיפול בחומר הזה. כיום עולם המחול מורכב המון גישות שונות לטיפול בעולם התנועה, רוצה לומר שהוא מורכב שיטות מחול וסגנונות מחול רבים מספור. כל שיטת מחול רואה עצמה שיטה המסמלת את הדרך הטובה ביותר לטיפול בחומר — בתנועה. כל אחת מהן כופרת אפוא בהכרח בטעם קיומן של כל יתר השיטות.

כל סגנון או שיטה של מחול מחוברים למילון מיוחד של מושגים, טכניים ורעיוניים, דבר שבכל מקרה ומקרה הוא דרוש להעברתה של אותה שיטה מאדם לזולתו. דרך־כלל אין קבוצות־המושגים המיוחדות האלו נשארות בתחומיהן, כל אחת מהן בתחום הסגנון המסוים אשר בו ולשמו נוצרה, שכן בתוך שנים של שימוש מתמיד הן עולות לדרגת חוקי־יסוד המבקשים להסביר ולהגדיר את עולם התנועה בכללותו. אבל „חוקי־היסוד” הידועים האלה, הפורחים בעולם המחול כיום, ניטל מהם כוחם ברגע שנעשה נסיון להשתמש בהם לצורך הסברתם של סגנונות מחול שלא נתכוונו בשבילם. לכן קיום מספר רב של מערכות חוקים הוא ליקוי חמור, מקור אי־קץ לטישטוש ולמחלוקת בין אלה הפועלים למעשה באותו תחום של יצירה. עצם קיומן של הרכה מערכות חוקים לא היה גורם שלילי דווקא אילו אפשר היה ליצור באמצעותן סדר ושיטה בצירופי התנועה האינסופיים

שבגדר האפשר; שהרי תפקידן טמון בפורש הפוטנציאלי של כל מערכת ליצור סדר ושיטה, על פי דרכה שלה — דרך המבטאת שינוי בהשקפה. במהותו של דבר, אפוא, כל סגנונות המחול הם חטיבות סגורות, שאין שום קנה־מידה בו אפשר לעשות השוואות ביניהם.

דברים אלה מוכחים מן העובדה שאף אחת מן המערכות המרובות של „חוקי־יסוד“ לא הביאה לעולם שיטה כוללת של כתב־תווים. באיזו מידה שיטה של „כתב“ היא מובנת ומעשית, זאת יש למוד על פי יכלתה לתאר את כל התופעות הפוטנציאליות בשטח מוגדר של התעניינות. בלי תלות בגילוי־ראויה סגנוניים, שהם אפיינים ומיוחדים.

שיטה של כתב היתה צומחת בדרך־הטבע אילו נותח שטח ההתעניינות (תנועת גוף האדם) באורח הומוגני ועקיב.

ככל שהדברים אמורים בשיטת כתב זו, הרי כל אפשרות תנועה של הגוף שניתן לבטאה היא „חשובה“ ו„רצויה“, בלי שום משפט־קדום ובלא להביא בחשבון את עומס המושגים הרגשיים והסגנוניים התלויים אולי בתנועה זו או אחרת, שלא יפירם מקומם בתחומיו של עולם התנועה הטהורה. ההשקפה על עולם התנועה, המתבטאת בשיטת כתב זו, אין בה אפוא לא מקום ולא ערך להרבה מן המושגים השגורים ביותר בעולם המחול כדוגמת „אקספרסיבי“, „אסתטי“, „פנימי־חיצוני“, „פורקן־התפוצצות“, תנועות „עגולות“, או „ישרות“, ה„חלל“ כניגודו של הגוף, שהרי מושגים אלה כל אחד מהם נספח למכלול מיוחד של תנועות וכל אחד מהם הוא, בסגנון מסוים של מחול, השיגרה המקובלת המשפיעה השפעתה על היצירה ועל הבקורת. אבל כולם נקבעו מנקודת־המבט של המחול ולא של התנועה.

ודאי, כמו בכל שטח התעניינות מוגדר כך גם בעולם התנועה אפשר להבחין בסגולות־יסוד של החומר, סגולות שאין חשיבותן פוקעת בשום מסגרת סגנונית. והכרח הוא ששיטת כתב — מערכת של סימנים המסוגלת לבטא, לסמל, „לבוא במקום“ כל מאורע — תשקף את דרך ראייתם של המאורעות ואת שיטת ניתוחם עד לסימונם בכתב.

כשמאורע מסוים מעורר את התעניינותנו עד כדי כך שרצוי לנו לזכור אותו, לתארו, ועל הכל, להגות ולחשוב או ליצור יצירה במסגרתו — הקצרה, להביעו — או אז יש צורך בתחליף מתאים לעצם המאורע: תחליף זה הוא סמל.

כל מאורע שלא המציאו לו איזה סמל יישאר חד־פעמי ואי־אפשר יהיה לחזור עליו. הסמל (או מערכת הסמלים) הכרח שיוכלו לבטא את הסגולות העיקריות ואת המהות העיקרית של המאורע. באורח מעשי ובר־ביצוע, בראש־וראשונה כדי שיתכן לחשוב על המאורע ובמסגרתו, כלומר — לצורך קומפוזיציה.

יש להדגיש כי שיטת הכתב המוצעת כאן אינה מתכוונת לסלף את דרכיהם של איזו שיטת מחול או סגנון מחול, אף לא לשלול מן היוצר את חופש הדמיון

הבדל זה הוא תמיד תוצאה של דרך אחרת לטיפול בעולם התנועה. ההבדל במבנה מעיד על מוסכמות שונות של קומפוזיציה, שמהן ייחוד ניהוחו ואפיו של כל סגנון-מחול. המוסכמות האלו מבוטאות על דרך הסמל ברישומה של קומפוזיציה בתצורות ובצירופים אפיניים של סמלי הכתב. סוג זה של ביטוי שהוא גם הסבר הוא עובדתי וחרמני, בנגוד להסבר הניתן על-ידי המלה, שפירוכה בו סכנה שיהיה אישי לחלוטים ומבוסס על ה"טעם" של המסביר. כתוצאה מכך אפשר שבקורת המחולות הקיימים כבר, וכן בקורת המחולות שלא נוצרו עדיין, שוב לא תהיה שרירותית ואישית לגמרי ותיעשה אובייקטיבית ככל האפשר.

הדיון בכללי קומפוזיציה למחול, המתחילים להסתמן עם הבנת סגולות-היסוד של החומר וביטויין בכתב, יכול לבוא רק לאחר העיון המעשי בכתב זה עצמו.